

LESTIPS
makkelijk lezen

www.jeugdboekenweek.be

Stichting Lezen presenteert

JEUGDBOekenWEEK

10 tot 25 maart 2012

dieren

Inleiding

Dieren in boeken

Tijdens de Jeugdboekenweek 2012 duiken we recht de wereld en de verhalen van de dieren in. We gooien ons mensenpak af, trekken voor één keer een bontjas aan, gaan op vier poten zitten en worden dier met de dieren. We kijken diep in de ogen van onze kat. We voeren gesprekken met de hond. We duiken de struiken in en zoeken de beestjes op. Kortom: tijdens deze Jeugdboekenweek lezen we om dieren te leren kennen.

Laten we eerlijk zijn: boeken delen vinden we één van de leukste dingen die er zijn. Deze bundel wil je dan ook uitnodigen om de beestigste boeken naar de klas te halen en om je klas onder te dompelen in een wereld van verhalen.

Dieren in de klas

Ter gelegenheid van de Jeugdboekenweek 2012 stelde Stichting Lezen samen met een redactie uit het onderwijs zes boekenpakketten samen. Elk pakket bestaat uit een gevarieerde selectie van zes bijzondere boeken over dieren, met aandacht voor verschillende genres. Scholen bestellen de pakketten met korting via www.jeugdboekenweek.be.

Je kan de(ze) boeken aan je klas tonen en voorlezen. Maar er is meer en er kan meer! Daarom biedt deze bundel bij elk boek uit de boekenpakketten een uitgewerkte lessuggestie. De lessuggesties volgen allemaal hetzelfde stramien:

- Aanzet: manieren om het boek te introduceren
- Verwerkingsactiviteiten: tips voor een creatieve verwerking of nabespreking
- En verder: extra – korte – ideeën om met het boek aan de slag te gaan, in de Jeugdboekenweek óf daarna

Verder noemt elke tip de concrete eindtermen die je met deze activiteiten realiseert.

Speciaal voor deze editie stipt WWF bovendien enkele boeken aan die perfect passen binnen haar werking. WWF vertelt er kort bij waarom net deze dieren in deze boeken zo bijzonder zijn.

Dieren in de bib

Wie boeken zegt, zegt in één adem bibliotheek. Tijdens de Jeugdboekenweek leggen openbare bibliotheken hun grootste troeven op tafel: ze halen de mooiste kinderboeken uit de kast, ze nodigen auteurs en illustratoren uit, ze laten klassen op een speelse manier kennismaken met de bib, ze organiseren voorleesmomenten... Specifiek voor klassen is er ook dit jaar een spel waarbij kinderen op een creatieve manier de bibliotheek leren kennen. En altijd poot in poot met de boekendieren die in de bib verstopt zitten – dat spreekt voor zich.

Alle openbare bibliotheken doen mee en tonen zich een gretige partner om – samen met jou – boeken en kinderen bij elkaar te brengen. Loop dus gerust binnen in je bib om samen plannen te smeden.

Gegevens van de bibliotheek in je buurt vind je op www.bibliotheek.be

Tot slot

Op www.jeugdboekenweek.be vind je alle (praktische) details over deze beestige Jeugdboekenweek. Vanaf februari komt de website ook voor kinderen tot leven – met boekentips, dierenweetjes, spelletjes...

Maar blader nu vooral snel verder. Snuffel aan de boeken, sleep ze naar de klas en verslind ze met je leerlingen. En vooral: krijg de smaak te pakken en breek de grenzen van de Jeugdboekenweek open. Want leesplezier laat zich niet vangen in twee weken!

Veel leesplezier!

De ploeg van Stichting Lezen

LESTIPS BIJ BOEKENPAKKETTEN VAN JEUGDBOEKENWEEK 2012 **MAKKELIJK LEZEN**

Voor kinderen tussen 9 en 12 jaar in het reguliere basisonderwijs die niet graag of moeilijk lezen.

- *Dagboek van een wombat* / Jackie French, Bruce Whatley (ill.) en Annelies Jorna (vert.), Van Goor, 2010
- *De geïllustreerde dierenatlas* / Virginie Aladjidi, Emmanuelle Tchoukriel (ill.) en Tjitske Veldkamp (vert.), Nieuw Amsterdam, 2010
- *Een vink zegt sus* / Geert De Kockere en Geert Vervaeke (ill.), Lannoo, 2011
- *Ik wil vleugels* / Jan Paul Schutten en Angela de Vrede (ill.), Querido, 2011
- *Mijn opa en ik en het varken Oma* / Marjolijn Hof en Judith ten Bosch (ill.), Querido, 2011
- *Witte Wolf* / Kristien Dieltiens en Yolanda Eveleens (ill.), Zwijsen, 2009

LESTIP

Dagboek van een wombat

Jackie French, Bruce Whatley (ill.) en Annelies Jorna (vert.)

Van Goor, 2010

OVER HET BOEK

Mottenbal, een vertederende en eigenwijze wombat, doet de hele dag niet veel meer dan slapen, eten en zich af en toe eens lekker krabben. Maar zelfs een wombat gaat zich na een tijdje vervelen. Hij werkt zich de mensenwereld binnen en maakt mensen tam, zodat ze lieve huisdieren worden... Dit is een verrassend prentenboek in liggend formaat met eenvoudige, maar sprekende illustraties. De speelse tekst in telegramstijl, de herhaling en de humor, en de uiterst knuffelbare wombat als hoofdpersonage zorgen voor een verhaal dat moeiteloos een breed publiek aanspreekt.

AAN DE SLAG

Aanzet

– *Jeugdboekenweek-thema*

Het algemene Jeugdboekenweek-thema ‘Dieren’ leid je in met een aantal taalspelletjes.

Jij geeft bijvoorbeeld een beginletter op, de kinderen noteren – gelijktijdig en op een uitwisbaar bordje – een diernaam met die beginletter. Nadien vergelijk je de vondsten. Zo zorg je voor een veilig klimaat waarin iedereen zo betrokken mogelijk meedenkt. Nog veiliger wordt het wanneer je kinderen in duo’s naar diernaamen laat zoeken. Zeker voor deze Makkelijk Lezen-doelgroep is dat erg belangrijk.

Zijn de kinderen betrouwd met taalspelletjes? Maak het dan moeilijker. Het ene kind verzint een diernaam bij de beginletter die jij opgeeft, het andere kind verzint aansluitend een diernaam die begint met de eindletter van de vorige diernaam.

Nog moeilijker wordt het als je de domeinen waarin gezocht kan worden, beperkt. Je laat hen bijvoorbeeld zoeken naar zoogdieren, reptielen, dieren die in het bos voorkomen... Afhankelijk van het niveau en de belangstelling kan je dit soort taalspelletjes als tussendoortjes invoeren.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.5

– *Wombat gezocht!*

De wombat, een klimbuideldier dat leeft in Oost-Australië en Tasmanië, is voor een groot aantal kinderen wellicht onbekend. Maak daarvan gebruik om hun interesse te prikkelen en met hen dit wonderbaarlijke dier zo breed mogelijk te gaan verkennen.

Om dit boek in te leiden kondig je aan dat je in de Jeugdboekenweek rond één dier zal werken.

Over welk dier verklap je niet. Je geeft ze één, zo algemeen mogelijke tip. In kleine groepjes – dat verhoogt de betrokkenheid – laat je hen zoeken naar dieren die met een ‘w’ beginnen.

Na een eerste overleg in de klas, laat je hen ’s avonds thuis individueel verder zoeken.

De volgende dag vergelijken ze die individuele vondsten eerst in hun kleine groepje, daarna gebeurt dat klassikaal.

Reflecteer even over de manier waarop ze hebben gezocht:

- Wie heeft een woordenboek gebruikt en gezocht op de beginletter?
- Wie was er op verschillende tijdstippen met de opdracht in het achterhoofd bezig (op de fiets naar huis, tijdens het tandenpoetsen, vóór het slapen gaan...)?
- Wie noteerde snel een woord wanneer het in hem opkwam?
- Wie zocht thuis nog meer hulp?
- Welke diernamen komen in bijna elke groep voor? Hoe zou dat komen?
- Welke diernamen komen slechts één keer voor? Hoe zou dat komen?
- Wie ontdekte dat je door langer te kunnen nadenken op aldoor nieuwe woorden kan komen?

Geef daarna een tweede tip: het welbewuste dier is een zoogdier. Overloop samen welke dieren ze uit de klassikale inventaris aan diernamen kunnen schrappen. Laat de kinderen hun keuze verantwoorden: ze baseren zich op hun kennis over de categorieën en klassen waarin dieren worden ingedeeld. Vul onbekende informatie zelf aan, of laat hen opzoeken in naslagwerken, bijvoorbeeld *De geïllustreerde dierenatlas* (zie: Bibliografie) dat ook in het Jeugdboekenweekpakket voor Makkelijk Lezen zit. Dat boek nodigt kinderen uit om te werken rond de indeling van het dierenrijk. Het kan interessant zijn om deze dierenatlas daarom éérs te verwerken, of de atlas ook kort te introduceren in deze aanzetopdracht.

Nu de klas een lijst heeft met daarop zoogdieren die met een 'w' beginnen, kan je hen verder laten schrappen door hen meer tips te geven – tot ze het gezochte dier overhouden:

- Het is een dier dat niet in Europa leeft.
- Het is een buideldier.
- Het is een planteneter.
- ...

In plaats van meer tips te geven, kan je ook verklappen dat het dier dat je zoekt zes letters in zijn naam heeft. In dat geval is het voor een aantal kinderen ondersteunend om de lijst met overblijvende diernamen op kaartjes voor zich te hebben, zodat ze, door te schuiven en te lezen, de juiste diernaam kunnen ontdekken.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.6

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.3

- ***Wombat gevonden?***

Is het woord 'wombat' gevonden? Dan geef je de opdracht om in kleine groepjes op zoek te gaan naar informatie over het dier. Zorg voor heterogene groepjes waarin kinderen elkaar uitdagen en aanvullen. De zoekopdracht kan op verschillende manieren gebeuren:

- De groepjes krijgen de opdracht om binnen een bepaalde tijdspanne zoveel mogelijk informatie te verzamelen over de wombat. Ze zoeken in de naslagwerken in de bibliotheek of surfen op internet. De verzamelde informatie wordt klassikaal samengebracht en vergeleken. Daarna zoek je samen naar een manier op de gegevens te structureren.
- Of je werkt omgekeerd. Kinderen bedenken vooraf een aantal vragen over de wombat waarop ze een antwoord willen vinden. Vragen van dezelfde orde (bijvoorbeeld over uiterlijk, voeding, leefwijze, vindplaats...) groepeer je. Zo vorm je op voorhand al een structuur waarin de verzamelde gegevens worden aangevuld.

Op een prikbord dat je aankleedt met informatie over de Jeugdboekenweek voorzie je ruimte om de informatie over de wombat op te hangen.

Leren leren – 2 – 3

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

Verwerkingsactiviteiten

– *Voorlezen*

Zelf voorlezen blijft de uitgelezen manier om kinderen bij het verhaal te betrekken. Toon de omslag en vraag wat voor boek ze denken dat dit is.

De eerste voorleesronde houd je sober, tekst en illustraties spreken voor zich. Lees niet te snel en voorzie geregeld rustpauzes waarin de kinderen de inhoud tot zich kunnen laten doordringen en de expressie in de illustraties herkennen. Laat ze na dit eerste voorleesmoment kort hun eerste indruk toelichten:

- Voldeed het boek aan de verwachtingen?
- Zie je gelijkenissen tussen wat er in het verhaal gebeurt en de eerder verzamelde informatie over een wombat?
- Merk je dat je wat er gebeurt beter begrijpt, doordat je meer weet over een wombat, of juist niet?
- Behoort het verhaal tot de fictie of non-fictie?
- Zou je dit verhaal uitkiezen om zelf te lezen?

Sluit hier snel een tweede voorleesbeurt op aan en vraag om te letten op volgende aandachtspunten:

- Wat vind je mooi in het verhaal? (bijv.: bepaalde zinnen, gedachten, woorden, tekeningen...)
- Wat vind je niet mooi of leuk aan dit verhaal?
- Wat vind je vreemd in dit verhaal? Wat vind je moeilijk te begrijpen?
- Zie je bepaalde patronen of verbanden? (bijv.: de herhaling in het gedrag van de wombat die telkens weer iets nieuws of iets anders wil)

In het gesprek dat op de tweede voorleesbeurt volgt, vertrek je van diezelfde vragen. Je kan die gericht aanvullen zodat de typische kenmerken van dit verhaal in de antwoorden aan bod komen:

- Dit eenvoudige prentenboek is een boek dat door verschillende leeftijden gewaardeerd kan worden.
- Het verhaal, geschreven in telegramstijl, is eenvoudig en vereist weinig woorden.
- Humor en herhaling wisselen elkaar af.
- Dankzij het dagboekpatroon – een chronologische volgorde dus – is het verloop van het verhaal prima te volgen.
- De prenten zijn eenvoudig maar sprekend, met een schitterend gevoel voor mimiek en een bijzonder knuffelbare wombat.

Door nadrukkelijker dan anders stil te staan bij deze kenmerken leren kinderen ze ook zelf herkennen en zien in andere boeken. Ze leren als het ware tussen de regels te lezen en de illustraties grondig te bekijken, waardoor ze het plezier dat volwassenen aan goed geschreven prentenboeken beleven, zelf ook kunnen ervaren. Voor deze doelgroep – kinderen die meer moeite hebben met lezen – bieden prentenboeken een toegankelijke manier om taal en beeld te verkennen.

Nog meer voorbeelden van richtvragen om met kinderen te spreken over boeken en hun leeservaring zo te verdiepen vind je in *Vertel eens* (zie: Bibliografie). Een aantal vragen kunnen een aanzet zijn om verder te werken rond dit boek.

Nederland – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.6

Nederlands – 2 Spreken – 2.9

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

– *Alternatieve verteller*

Dagboek van een wombat wordt verteld vanuit het standpunt van de wombat. Je zou het verhaal ook kunnen laten vertellen vanuit het standpunt van de mensen in de omgeving van de wombat:

- Hoe ervaren zij de komst van de wombat in hun leven?
- Zijn ze er zich van bewust dat de wombat hen langzaam tot huisdier omvormt?

De kinderen kunnen die ervaringen ook in telegramstijl neerschrijven, alsof ze bewoners zijn die gelijktijdig met de wombat een dagboek bijhouden. Omdat het handig is vanuit het oorspronkelijke verhaal te vertrekken, zorg je ervoor dat de kinderen het boek bij de hand hebben. Ze kunnen zich dan baseren op de chronologie van het verhaal en de expressie van de figuren. Zelfstandig of per twee voeren ze deze opdracht uit als hoekenwerk of contractwerk. Ze stellen de resultaten aan elkaar voor en vergelijken ze.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.1 – 4.4 – 4.8

– *Gaan voorlezen*

Vraag de klas aan wie ze dit boek zouden willen cadeau doen of aan wie ze het zouden willen voorlezen. Misschien groeit zo wel het idee om het boek te gaan voorlezen aan jongere kinderen. Voorleestips vinden ze in *Leesbeesten en boekenfeesten* (zie: Bibliografie).

Wie het grootser ziet, kan het voorlezen van de tekst ook combineren met uitbeelden. Je bereidt dat voor door een aantal klassikale drama-oefeningen te geven waarmee ze zich inleven in de wombat die zich traag beweegt. Kinderen die zich goed voelen in de wombatrol, zorgen voor het uitbeelden van de voorgelezen tekst. Weer andere kinderen lezen voor, maken uitnodigingen voor het voorleesuurkje of maken een infolder over de wombat...

Overigens leent de traagheid waarmee de wombat zich voortbeweegt zich uitstekend tot een voorleessessie met schimmentheater. De wombat beweegt zich achter een doek, net als voorwerpen die deel uitmaken van het verhaal. Die knippen kinderen op voorhand als silhouet uit een karton.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.2 – 3.5

En verder

– *Wombat als huisdier?*

Mottenbal, het wombathoofdpersonage, slaagt erin om de mensen in zijn omgeving tot huisdieren om te vormen. Hij maakt hen zijn wensen goed kenbaar, zij handelen volledig naar zijn wensen.

Kennen de kinderen ook huisdieren die hun menselijke baasjes goed kunnen bespelen?

Geven die baasjes daaraan toe of blijven zij echt de baas? De ideale inleiding voor een gesprek over huisdieren:

- Wat is een huisdier?
- Wanneer wordt een dier een huisdier?
- Welke verplichtingen heb je tegenover een huisdier?

In de klassieker *De Kleine Prins* (zie: Bibliografie) lees je hoe de vos bij het afscheid de Kleine Prins vertelt dat hij altijd voor zijn roos moet zorgen. Hij heeft het daarbij over een waarheid

die de mensen vergeten, namelijk dat je altijd verantwoordelijk blijft voor wat je tam hebt gemaakt. Wie wil kan daar bij blijven stilstaan:

- Wat wil dat zeggen: ‘verantwoordelijk zijn voor wat je tam hebt gemaakt’?
- Kan elk dier een huisdier worden?

De wombat veroverd zoveel harten door zijn hoge aaibaarheidsfactor. Kennen ze nog meer dieren die door mensen in huis worden genomen omdat ze er zo vertederend uitzien? Op www.leerwiki.nl staat mooi en duidelijk uitgelegd waarom wombats geen geschikte huisdieren zijn en daarom best in hun eigen biotoop worden gerespecteerd. Voor wie toch niet kan weerstaan aan de verleiding vind je op dezelfde site een virtueel spelletje dat uitnodigt om een wombat te adopteren.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.3 – 1.6

Sociale vaardigheden – 2 Gespreksconventies

BIBLIOGRAFIE

De geïllustreerde dierenatlas / Virginie Aladjidi, Emmanuelle Tchoukriel (ill.)
en Tjitske Veldkamp (vert.), Nieuw Amsterdam, 2010

De Kleine Prins / Antoine de Saint-Exupéry, Van Holkema & Warendorf, 2011

Leesbeesten en boekenfeesten / Jan Van Coillie, Davidsfonds/Infodok, 2007

Vertel eens, kinderen lezen en praten / Aidan Chambers en Joke Linders (vert.), Biblion, 2002

WWF-WEETJE

De wombat heeft grote klauwen waarmee hij tunnels graaft die wel 200 meter lang kunnen zijn.

>> Meer weten? Surf naar <http://kids.wwf.be/nl>

LESTIP

2

De geïllustreerde dierenatlas

Virginie Aladjidi, Emmanuelle Tchoukriel (ill.) en Tjitske Veldkamp (vert.)

Nieuw Amsterdam, 2010

OVER HET BOEK

Maar liefst honderd dieren behandelt deze dierenatlas. Ze worden gegroepeerd per leefgebied: van de poolvos in het poolgebied en de drievingerige luiaard in het tropisch regenwoud over de wezel in het middelgebergte tot de zeug op de boerderij.

Per diersoort zorgde Emmanuelle Tchoukriel, medisch en wetenschappelijk illustrator, voor een gedetailleerde, levensechte illustratie: een pentekening, ingekleurd met waterverf.

Bij elk dier staat de naam en de klasse van het dier in kwestie, en een beknopte tekst.

Een verzorgd, rustgevend kijkboek om van te proeven en te genieten.

AAN DE SLAG

Aanzet

Dit boek lijkt niet op de naslagwerken die in het hedendaagse informatieve aanbod voor kinderen terug te vinden zijn. Het is eerder een verzameling van zorgvuldige tekeningen die de dieren zo levensecht mogelijk voorstellen. Vertrek van deze tekeningen om de interesse te wekken. Kies een tekening uit die je zo uitvoerig mogelijk beschrijft. Vertel alleen wat je *ziet*, maar niet wat je *weet* bij het bekijken van deze tekening. Bijvoorbeeld:

- Mijn dier heeft twee poten die op een stuk hout staan. Aan die poten zitten scherpe klauwen. De ogen van mijn dier zijn rond, ze kijken me recht aan en het lijkt alsof er rond die ogen een bril zit. Het dier heeft ook een scherpe bek die een beetje gekromd is. Ik zie dat mijn dier vleugels heeft die dichtgeklapt tegen het lichaam zitten.

Laat de kinderen gelijktijdig meedenken over welk dier je het hebt. Ze schrijven hun ideeën neer op een blaadje of uitwisbaar bordje. Nadien toon je de illustratie in het boek en laat je de kinderen zelf de verschillende elementen uit je beschrijving opnoemen.

Reflecteer over de manier waarop ze hebben nagedacht:

- Vanaf welk moment wist je over welk dier het ging?
- Heb je je antwoord gewijzigd toen je meer te weten kwam?
- Welk dier dacht je dat er eerst bedoeld werd?
- Heb je gemerkt dat ik alleen iets zei over wat ik kon *zien*?
- Zou jij kunnen zeggen wat je over het dier *weet*?

Voor die laatste vraag kan je verwijzen naar het korte informatieve tekstje naast de illustratie.

Nederlands – 1 Luisteren – 1.5

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.6

Verwerkingsactiviteiten

– *Illustraties*

Kopieer een aantal tekeningen uit de dierenatlas en verdeel ze onder de kinderen. Eventueel noteer je de naam van het dier er zelf bij. De bijbehorende korte informatieve tekst knip je weg – die kan je in een mogelijk volgende opdracht nog gebruiken.

Daarna voeren de kinderen bovenstaande opdracht zelf uit. Eén kind beschrijft wat het ziet. Het andere kind luistert en bedenkt welk dier beschreven wordt. Daarna kunnen de rollen wisselen. Reflecteer over de opdracht: vonden ze het moeilijk om bij het bedenken van de omschrijving alleen gebruik te maken van wat ze konden zien?

Sta stil bij de verschillende illustraties en de sfeer die ze oproepen:

- Wat valt op aan de illustraties?
- Wie zag dit soort tekeningen al eerder?
- Waar vind je dit soort tekeningen?

Lees vervolgens het fragment uit de inleiding voor waarin de illustrator wordt voorgesteld (van “*Emmanuelle Tchoukriel is schilder en illustrator*” tot “*Het transparante effect bereikte ze door de tekeningen vervolgens in te kleuren met aquarelverf*”).

Nederlands – 1 Luisteren – 1.9

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Vergelijk de realistische illustraties uit dit boek met afbeeldingen van dieren in diverse kunstboeken. Voor je ze toont, vergelijkt en bespreekt, laat je de kinderen zelf aan de slag gaan.

Je kopieert Tchoukriels illustraties, elk kind kiest die illustraties uit die hem of haar het meeste aanspreken. Ze bekijken de illustratie goed en proberen de afbeelding in een tiental rechte lijnen over te tekenen. Zo bekomen ze een gestileerde weergave van de oorspronkelijke illustratie. Zamel de resultaten in en bezorg vervolgens elk kind de tekening van een klasgenoot. Hang Tchoukriels illustraties uit. Ze proberen de gestileerde tekening te koppelen aan de oorspronkelijke illustratie van Tchoukriel. Bespreek daarna de verschillen tussen beide manieren van dieren afbeelden. Daarna ga je over tot dierenafbeeldingen in kunstboeken. Laat de kinderen ervaren dat kunstenaars doorheen de geschiedenis uiteenlopende pogingen ondernamen om de werkelijkheid op hun eigen unieke manier voor te stellen, gaande van onmiddellijk herkenbare, realistische afbeeldingen tot gestileerde weergaven. Die laatste soort weergaven vraagt een inspanning van de kijker omdat hij het afgebeelde niet meteen herkent.

Laat opnieuw Tchoukriels illustraties zien: die wetenschappelijke manier van tekenen leunt aan bij de manier waarop wetenschappers hun ontdekkingen vastlegden in realistische, gedetailleerde tekeningen vóór de fotografie ontstond. Dat lees je ook in de inleiding bij het boek. Situeer het tijdstip waarop wetenschappers dit nog deden (dus vóór 1830, toen de fotografie ontstond) op een tijdlijn. De kinderen ervaren zo dat er vanaf 1830 op technisch vlak erg veel veranderde op korte tijd.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3 – 1.6

Muzische vorming – 6 Attitudes

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.8

– ***Dieren groeperen***

Verdeel de klas in groepjes. Je bezorgt hen zoveel mogelijk kopieën van de illustraties uit de dierenatlas – de informatieve tekst bij de illustraties laat je weg. Elk groepje krijgt hetzelfde aanbod en dezelfde opdracht, namelijk de illustraties te ordenen:

- Stel je voor dat je de dieren op een aantal grote bladen bij elkaar zou moeten brengen. Welke dieren ga je dan bij elkaar plaatsen?
- Hoeveel verschillende bladen zou je gebruiken?

Nadat de kinderen de dieren hebben gegroepeerd vergelijk je samen de verschillende resultaten. Laat de kinderen verwoorden hoe ze tewerk zijn gegaan. Welke indeling hebben ze gebruikt? Lees daarna het fragment in de inleiding voor waarin de auteur toelicht op welke manier ze de dieren heeft ingedeeld, namelijk op natuurlijke leefomgeving (biotoop). Overloop de verschillende leefmilieus die in de dierenatlas voorkomen. Laat de kinderen ze situeren op de wereldkaart.

Aan de hand van de inhoud op de inleidende pagina hergroepeeren de kinderen de dieren die ze voor zich hebben liggen volgens het leefmilieu waarin de dieren thuishoren. Nadien vergelijken ze opnieuw met de indeling in de dierenatlas.

In het boek bij elk dier is ook vermeld tot welke klasse ze behoren. Zijn de kinderen vertrouwd met de begrippen die de auteur in de inleidende tekst gebruikt? Laat ze bij elke hoofdgroep en klasse zelf een paar voorbeelden bedenken. Laat de kinderen in informatieve boeken over dieren nagaan op welke manier ze er worden ingedeeld. Gebeurt dit volgens leefmilieu of volgens klassen? Ga ook na op welke manier de boeken over dieren in de bibliotheek die je samen bezoekt werden ingedeeld.

Leren Leren – 1 – 3

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.3 – 1.4

– ***Dieren linken***

Bij elke illustratie hoort een korte informatieve tekst over het dier. Maak gebruik van de al eerder gekopieerde illustraties en hang ze op in het lokaal. Bezorg de kinderen de naam van één van de geïllustreerde dieren en het bijbehorende korte tekstje. Nadat ze het hebben gelezen gaan ze op zoek en hangen ze hun tekst bij de bijbehorende illustratie. Ze zoeken in de dierenatlas op of ze de tekst en de illustratie goed hebben gelinkt.

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.5

En verder

– ***Kwartet***

De indeling van de dieren volgens klassen of leefgebieden kan de basis vormen voor een zelfgemaakt kwartetspel. Ze overleggen in groepjes welke indeling hen het meest bevalt, of ze enkel dieren uit het boek gebruiken dan wel zelf andere voorbeelden zoeken die tot dezelfde klasse behoren of in hetzelfde leefgebied voorkomen.

Hoe je makkelijk een kwartetspel maakt en speelt, staat uitvoerig beschreven bij de lestips voor het vierde en vijfde leerjaar.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 – 5.2 – 5.3

– *Meer Tchoukriel*

Om makkelijk klassikaal te werken werd in de voorgaande opdrachten gewerkt met zwart-witkopieën van Tchoukriels illustraties. Als afsluiter geef je de kinderen de tijd om de werkelijke, ingekleurde illustraties te bekijken in het boek. Laat ze experimenten met de materialen die de illustrator zelf gebruikt en laat hen meer werk van de illustrator bekijken op haar website: manutchouk.ultra-book.com.

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 – 6.4

ICT – 1

BIBLIOGRAFIE

Dieren uit de kunst / Claire d’Harcourt en L.M. Niskos (vert.), Lemniscaat, 2002

Wat is een kat / Midas Dekkers en Stang Gubbels (ill.), Waanders, 2000

WWF-WEETJE

De ijsbeer is een uitstekende zwemmer. Hij zwemt tot 8 kilometer per uur en kan meer dan 100 kilometer afleggen. De zwaarste beer ooit was een ijsbeer. Hij woog 1102 kilogram.

>> Meer weten? Surf naar <http://kids.wwf.be/nl>

LESTIP

3

Een vink zegt sus

Geert De Kockere en Geert Vervaeke (ill.)

Lannoo, 2011

OVER HET BOEK

Een veertigtal speelse gedichten over gekende dieren bevat deze uitgave. Stuk voor stuk toegankelijke versjes voor een breed en divers publiek. Geert De Kockere speelt met ritme, klanken en rijm; Geert Vervaeke brengt de dieren mooi en krachtig in beeld met strak afgelijnde sjablonen en collages.

AAN DE SLAG

Aanzet

In de voorbije jaren kwamen de kinderen wellicht al in contact met verschillende vormen van poëzie. Het spel met klanken en rijm, dat in deze versjes van Geert De Kockere centraal staat, klinkt daardoor vast vertrouwd.

Als aanzet schrijf je het gedicht *Een krab helpt het strand* (p. 18) vooraf twee keer aan het bord: één versie waarbij je de zinnen doorlopend noteert, zodat de vormelijke aspecten van het gedicht verloren gaan en een tweede versie waarbij je het gedicht overschrijft zoals het in de bundel terug te vinden is. Die laatste versie bedek je.

Individueel lezen de kinderen de doorlopende tekst op het bord. In twee lijstjes noteren ze kort hun bevindingen. In het ene lijstje komt wat ze grappig, leuk, prettig vinden, in het andere lijstje wat ze vreemd vinden. In kleine groepjes vergelijken ze wat klasgenootjes en zichzelf noteerden, daarna bespreek je de tekst klassikaal. Volgende vragen hou je in het achterhoofd:

- Kan wat je las echt gebeuren? Wat is er echt, wat is er fantasie?
- De schrijver geeft de indruk dat een krab denkt en handelt zoals mensen doen. Is dat in werkelijkheid zo?
- Wat valt je op als je de tekst een aantal keer leest? (rijm, ritme)

Vervolgens laat je de kinderen de tweede, oorspronkelijke tekst op het bord lezen, eerst stil voor zichzelf, daarna een paar keer hardop. Laat ze verwoorden wat hen nu opvalt, en koppel hier de poëziekenmerken aan waarmee ze in de loop van de voorbije schooljaren vertrouwd zijn geraakt. Wil je de opdracht nog wat uitdagender maken, dan laat je de kinderen eerst zelf nadenken over hoe de doorlopende tekst er als gedicht zou uitzien. Hoe zouden zij de zinnen over verschillende regels splitsen? Vergelijk daarna met de versie aan bord.

Nederlands – 3 Lezen – 3.3

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Nederlands – 6 Taalgebruik – 6.4

Verwerkingsactiviteiten

– *Zelfstandig lezen met zorg*

Na de aanzet situeer je *Een krab helpt het strand* in de volledige bundel. Stel voor om het boek door de klas te laten circuleren: elke avond krijgt één kind de bundel mee naar huis om er zelfstandig in te lezen.

Het is meteen de uitgelezen kans om met kinderen afspraken te maken rond zorg dragen voor boeken. Een speelse manier om hen aan die afspraken te herinneren is om hen een bladwijzer te laten ontwerpen waarop ze – naast de opdracht die ze meekrijgen – ook de zorgaandachtspunten zo aantrekkelijk mogelijk voor te stellen. De bladwijzer moet de potentiële lezer van het boek op een grappige manier uitnodigen om zorg te dragen voor het boek.

Al lijkt het streng, zo'n bladwijzer herinnert er kinderen vriendelijk aan dat ze boeken met respect moeten behandelen.

Aan het maken van die bladwijzer kan je meteen het communicatieschema 'zender-boodschap-ontvanger' koppelen:

- Wie zendt de boodschap? (de eigenaar van het boek, lezers die het boek later ook nog willen lezen...)
- Wie ontvangt de boodschap? (de ontlener, de lezer van het boek)
- Wat is de boodschap? ('draag zorg voor dit boek')
- Hoe kan je er als zender voor zorgen dat de ontvanger je boodschap wil lezen? (net als bij goede reclame, met een aantrekkelijke, opvallende, ludieke lay-out en een humoristische tekst)

Wie het boek meeneemt, zoekt 's avonds zijn of haar favoriete versje uit. Hij of zij leest het de volgende ochtend voor aan de rest van de klas. Daarna steekt het kind zijn of haar 'zorgbladwijzer' in de gedichtenbundel en geeft het boek aan het volgende klasgenootje. Zo heeft iedereen aan het eind van de rit een bladwijzer van een klasgenootje voor zichzelf.

Nederlands – 6 Taalgebruik – 6.3

– *Dichten*

De versjes van Geert De Kockere nodigen uit om zelf aan het schrijven te gaan. Start eerst met het prikkelen van de fantasie van de kinderen – verklap nog niet dat het resultaat daarvan uiteindelijk een zelfgeschreven gedicht zal zijn.

Elk kind neemt een blad papier voor zich waarop hij of zij snel noteert welke woorden in hem of haar opkomen. Stel iedereen gerust: wie niet wil, hoeft niets te tonen of voor te lezen.

Je stelt volgende vragen snel na elkaar:

- Ken je een dier dat maar twee poten heeft?
- Welk dier eet gras?
- Welk dier vind je in het bos?
- Ken je een dier dat bijna uitgestorven is?
- Ken je een dier met een gladde vacht?
- Van welk dier ben je bang?
- Welk dier vind je erg mooi?
- ...

Afhankelijk van je groep maak je de opdrachten zo moeilijk en uitgebreid als je wil. Hou het tempo van de vragen hoog zodat ze in korte tijd erg veel dieren op het blad voor zich hebben staan.

Laat hen één van de dieren omcirkelen, eventueel met gesloten ogen.

Met het bewust of willekeurig gekozen dier in het achterhoofd voeren ze gelijktijdig een inlevingsopdracht uit:

- Het is nacht, je slaapt. Ligt of staat jouw dier als het slaapt?
- Je ontwaakt, gaat op zoek naar voedsel. Laat je niet storen door andere dieren.
- Welk geluid maakt je dier? Laat van je horen. Eerst zacht, dan hard, dan weer zacht zodat je de andere dieren niet stoort.

Zorg ervoor dat zoveel mogelijk aspecten van het dier aan bod komen. Stel de kinderen gerust: weten ze even niet hoe hun dier een opdracht zou uitvoeren, dan rusten ze even uit en pikken bij een volgende opdracht weer aan.

Sluit af met een moment waarop het dier zichzelf spiegelt in een waterplas:

- Wat ziet je dier?
- Welk deel van het lichaam valt het meest op?
- Hoe ziet dat lichaamsdeel eruit?
- Wat vindt het dier mooi aan zichzelf?
- Welke van zijn kleuren vallen op?
- Wat voor 'huidbedekking' heeft het dier?
- Welk woord hoort bij die 'bedekking'?

Laat hen terug plaatsnemen. Op een nieuw vel papier noteren ze de naam van hun dier in het midden. Daarrond komen woorden die bij het dier horen. De inleefopdrachtjes kunnen hen op weg zetten. Bied zelf een aantal woorden aan: zo reik je kinderen die over minder taal beschikken voorbeelden aan. De woorden schikken ze in verschillende woordvelden rond de dieren naam: één woordveld bevat bijvoorbeeld vooral woorden die iets zeggen over het uiterlijk van het dier, een ander woordveld slaat op het geluid dat het dier maakt en de manier waarop het voortbeweegt...

Zorg ervoor dat de kinderen zowel werkwoorden als naamwoorden noteren. Hebben ze voldoende woorden verzameld? Dan maken ze er een kort tekstje mee over hun dier. Is de tekst klaar, dan herschikken ze de zinnen zodanig zodat het een poëtisch karakter krijgt.

Je kan dieper op deze schrijfoopdracht ingaan door hen met de zinnen te laten spelen. Je laat hen de zinnen eerst een aantal keer uitspreken: zacht, hard, snel, traag...

- Kan je er een melodie of ritme in vinden?
- Zijn er woorden die bij elkaar horen?
- Kan je op verschillende plaatsen een pauze inlassen, of de zin afbreken?
- Zijn er woorden die echt belangrijk zijn?

Laat hen de woorden bekijken en vraag:

- Welke woorden moeten blijven staan?
- Zijn er woorden die je kan schrappen?
- Zijn er woorden die je zou kunnen vervangen?
- Vind je voor sommige woorden een rijmend alternatief?
- Zijn er woorden of stukken zin die je zou kunnen herhalen?

Laat ze de tekst daarna herschrijven door woorden te vervangen, te herhalen en zinnen te splitsen over de verschillende regels, zoals dat ook in het versje over de krab gebeurde. Je laat hen krabbelen, schrappen, spelen met taal: verwacht nu nog geen eindresultaat, laat hen gewoon vertrouwd raken met wat ze schreven. Merken ze hoe er zich langzaam een gedicht ontspint? Het gedicht is nog niet af! Ze mogen het een paar dagen laten rusten. Hebben ze tussendoor een poëtisch idee, dan voegen ze het toe. Na een paar dagen haalt iedereen de tekst weer naar boven, ze verwerken het tot een eigen gedicht.

Schenk meer aandacht aan het gebruik van bijzondere woorden en gedachten en aan speciale manieren om de zinnen vorm te geven, dan aan het rijm. Zo voorkom je dat de kinderen bij het denken aan schrijven van poëzie vervallen in vergezochte rijmelarij.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.1 – 4.8

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1

Muzische vorming – 4 Beweging – 4.2

En verder

– *Sjablonen*

De illustraties van Geert Vervaeke geven zin om zelf te gaan spelen met sjablonen. Je kan van het dier uit het zelfgemaakte gedicht vertrekken. Op papier tekenen ze de contouren van hun dier en een aantal voorwerpen die met het dier te maken hebben. Die knippen ze uit en schikken ze op hun blad. De uitgeknipte figuren zullen er anders uitzien als ze verschillende papiersoorten gebruiken: kranten- of tijdschriftpapier geeft een ander resultaat dan papier dat ze met waterverf beschilderen.

Interessante vormen die beweging suggereren, krijgen ze als ze een sjabloontje even deppen met een sponsje met verf, ermee stempelen, het daarna verplaatsen en er opnieuw mee stempelen. Het mooiste resultaat krijg je als je het sponsje vrij droog houdt. Ze kunnen ook de contouren van een sjabloontje ‘arceren’: met een potlood wrijven ze over de rand van het sjabloon en een stukje op het tekenblad. Zo brengen ze de vorm ook over op het blad.

Ze kunnen de figuren ook zelf drukken. Voor wie snijden in lino te gevaarlijk vindt, is werken met *hoogdruk* een mooi alternatief. Op een collage van papier, karton, rubber, stukjes plastic... brengen ze een laag drukinkt op waterbasis aan. Daarop leggen ze een wit blad. Wanneer ze met een rolletje over het witte blad wrijven, ontstaat er een afdruk.

Je kan ook kiezen voor *monodruk* (de techniek die Geert Vervaeke overigens zelf gebruikt).

Laat de kinderen een vlak oppervlak – een spiegel of glasplaat bijvoorbeeld – insmeren met verf op waterbasis. Met hun vinger of een scherp voorwerp maken ze een tekening in de inkt. Wanneer ze ook daar een wit blad op leggen waarover ze met een rolletje wrijven ontstaat er een afdruk.

Er zijn veel variaties op deze techniek: de tekening in de inkt vervangen door of aanvullen met uitgeknipte figuren in wat dikker papier of karton of het blad rechtstreeks op het ingesmeerde oppervlak leggen en op de achterkant een tekening maken,

Beide technieken zijn eenvoudig en nodigen uit tot experimenteren. Het resultaat gebruiken ze als illustratie bij hun zelfgeschreven gedicht.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4 – 1.5 – 1.6

LESTIP

4

Ik wil vleugels

Jan Paul Schutten en Angela de Vrede (ill.)

Querido, 2011

OVER HET BOEK

Alles wat je over vogels en hun vleugels zou willen weten, maar waar je vast nog niet over hebt nagedacht: net dát heeft Jan Paul Schutten bij elkaar gebracht. Angela de Vrede brengt de vergelijking tussen mens en vogel erg plastisch in beeld met zwart-wittekeningen die méér doen dan enkel de tekst ondersteunen. De kracht van het boek zit hem ook in de humor. Die maakt het uiterst geschikt en erg toegankelijk voor de Makkelijk Lezen-doelgroep.

AAN DE SLAG

Opmerking vooraf

In dit boek worden de verschillende weetjes over vogels en hun vleugels heel veelzijdig benaderd. Zo sluit het boek mooi aan bij de uiteenlopende interesses van kinderen. Bij de verwerking van het boek hou je dan ook de meervoudige intelligentie van kinderen in het achterhoofd. Iedereen heeft talenten, iedereen is ‘slim’ op één of andere manier. De een blinkt uit in sport, een ander in drama, techniek of natuur.

Wetenschappers onderscheiden acht vormen van intelligentie:

- verbaal-linguïstische intelligentie (‘woordslim’),
- logisch-mathematische intelligentie (‘rekenslim’),
- visueel-ruimtelijke intelligentie (‘beeldslim’),
- muzikaal-ritmische intelligentie (‘muziekslim’),
- lichamelijke-kinesthetische intelligentie (‘beweegslim’),
- interpersoonlijke intelligentie (‘mensslim’),
- intrapersoonlijke intelligentie (‘zelfslim’),
- natuurgerichte intelligentie (‘natuurslim’).

Het is niet de bedoeling om de verschillende intelligentievormen hier uitvoerig te beschrijven – er zijn websites en naslagwerken over intelligentie te over – noch om aan elk intelligentiegebied een fragment uit het boek of een verwerkingsopdracht te koppelen. Maar hou ze in het achterhoofd als je kinderen laat kennismaken met de inhoud van dit boek: nodig hen uit om een fragment te kiezen dat hen zelf aanspreekt en wat zij interessant vinden door te geven aan een zo ruim mogelijk publiek. Zo ontdek, herken en erken je meteen de diverse talenten in jouw klas.

Verwerkingsactiviteiten

– *Algemeen*

Las gedurende de Jeugdboekenweek korte momenten in waarin je aan de hand van korte opdrachten het boek op zo verschillend mogelijke manieren aanbrengt. Laat bij elk fragment dat je voorleest ook telkens de illustratie uit het boek zien, zodat de kinderen langzaam vertrouwd raken met de krachtige illustraties en de humor die de ernst van de teksten aanvult. Stuur de opdrachten enigszins en zorg voor zoveel mogelijk randinformatie onder de vorm van tekst en beeld,

geluids- en filmfragmentjes die je zoekt in boeken en op internet. In wat volgt krijg je een aantal suggesties, maar wellicht vind je zelf nog meer en andere manieren om het boek voor te stellen. Neem daarom de tijd om het boek zelf te verkennen en ideeën in elkaar te laten overvloeien.

Jouw manieren om fragmenten te introduceren kunnen kinderen inspireren wanneer ze de voorstelling van hun fragment voorbereiden. Na jouw korte introducties van verschillende fragmenten in het boek – waarvan je hieronder enkele voorbeelden vindt – geef je de kinderen de tijd om volgens een beurtrolsysteem het boek te verkennen en een favoriet fragment uit te kiezen en voor te stellen aan de klas. Ze bereiden de voorstelling individueel, in duo's of in kleine groepjes voor. Ze kiezen zelf hoe ze dat doen, maar enkele suggesties zijn:

- Lees de tekst voor alsof je een tv-presentator bent die een natuurdocumentaire presenteert. Je stoffeert het fragment met extra informatie die je vindt op internet of in naslagwerken. Deze opdracht lijkt op een kleine spreekbeurt of een eenvoudige vorm van forumlezen.
- Verzin een opdracht die de luisteraars moeten uitvoeren. De opdracht moet zinvol aansluiten bij het fragment. Het tekstfragment moet de opdracht 'verklaren'. Je kan je laten inspireren door de klassikale voorbeelden (zie: hieronder).
- Knutsel een attribuut dat jouw tekstfragment illustreert.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2 – 1.5

Sociale vaardigheden – 2 Gespreksconventies

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

ICT – 6 – 7

– ***Wat hoor je?***

Dit is een suggestie bij *Een meeuw of een spreeuw* (p. 8).

Vraag de kinderen om het geluid van een motorzaag, een voetbalfluitje, een autoalarm... na te doen. Laat ze ook zelf een geluid bedenken, de luisteraars moeten raden wat het is.

Beluister daarna samen een opname van een spreeuw die een geluid nabootst. Op internet zijn daar voorbeelden van te vinden (bijvoorbeeld op www.vivara.nl of www.natuurwacht.nl). Lees het bijbehorende fragment in het boek voor. Laat hen op internet zoeken naar meer informatie over de spreeuw en gelijkaardige voorbeelden. Zet hen op weg door samen een lijstje trefwoorden samen te stellen waarmee ze makkelijk aan het googelen kunnen gaan.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1

ICT – 6

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

– ***Vogels tekenen***

Dit is een suggestie bij *Vogels tekenen* (p. 10), *Mislukte eieren*, *perfecte vogels* (p. 11) *Niet gummen!* (p. 12-13).

Laat de kinderen – gelijktijdig – snel een vogel schetsen. Voor je de resultaten vergelijkt, lees je eerst het fragment *Niet gummen* (p. 12) voor. Dat stelt wie zichzelf niet zo'n grote tekenaar vindt misschien gerust. Lees daarna samen de tekst bij *Vogels tekenen* (p. 10) en bij *Mislukte eieren* (p. 11). Met wat ze nu méér weten, tekenen ze nieuwe vogels. Ook de afbeeldingen van vogeleieren kunnen een aanzet vormen tot het uittekenen van de volledige, bijbehorende vogel.

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4 – 1.5

– ***Kip of ei?***

Dit is een suggestie bij *Wat was er eerder?* (p. 14) *Vroege vogels* (p. 16) *Vliegers zonder veren* (p. 17). Laat de kinderen thuis nadenken over de klassieke vraag wat er eerder was: de kip of het ei. Uiteraard mogen ze bij huisgenoten polsen naar hun mening. Sta in het aansluitende gesprek stil bij de antwoorden, maar ook bij de manier waarop ze zijn tewerk gegaan om de vraag te beantwoorden. Zo leren de kinderen van elkaar hoe je informatie verkrijgt. Ze kunnen zich door de suggesties van klasgenootjes laten inspireren als ze informatie willen opzoeken voor de voorstelling van hun eigen fragment. Lees vervolgens voor hoe het boek de vraag over de kip en het ei beantwoordt.

Andere vragen die kinderen kunnen uitnodigen tot nadenken en het leggen van verbanden:

- Waarom trekken zaad- en planteneters liefst 's nachts en insecteneters overdag? (p. 138)
- Waarom rijden slimme wielrenners wel eens achter elkaar en wisselen ze van plaats wanneer ze moe worden? (p. 139)

Volg hetzelfde procedé: je laat hen eerst zoeken naar antwoorden, daarna lees de fragmenten voor.

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.6

– ***Zonder handen***

Dit is een suggestie bij *Boomklimmers* (p. 22), *Kijk zonder handen* (p. 24) en *Lastig verpakt* (p. 25). Vraag de kinderen eerst wat ze allemaal met hun handen kunnen. Om beurten demonstreren ze die 'handelingen' aan de groep. Na elke demonstratie proberen ze dezelfde handeling uit te voeren zonder handen. Zijn er kinderen die eraan denken om hun mond als alternatief te gebruiken? Lukt dat?

Lees aansluitend de fragmenten uit het boek voor. Laat hen nadenken over wat zij zouden aanvangen zonder handen. Ook *Breien met je bek* (p. 52) sluit mooi bij die denkoefening aan.

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1

– ***Evenwicht***

Dit is een opdracht bij *Poten met een handrem* (p. 40).

Vraag de kinderen om op de dunne balk van een Zweedse bank gedurende een bepaalde tijd zo stil mogelijk te staan. Vinden ze dat makkelijk? Laat ze even zitten en weer opstaan.

De verklaring waarom vogels minder moeite hebben met stilzitten dan mensen, lees je voor uit het boek. Ook de hoofdstukken *Precies hetzelfde* (p. 44-45), *Veel eieren, weinig veren* (p. 72-73) en *Vliegles* (p. 98-99) nodigen uit tot nabootsen.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

– ***Snavels en poten***

Dit is een suggestie bij *Gereedschap op je kop* (p. 47), *Bekken vol bestek* (pp. 48-49) *Eetzeven en lepellijppen* (p. 50).

Zorg voor een aantal afbeeldingen van vogelsnavels. Laat de kinderen in informatieve boeken of op internet opzoeken bij welke vogel de snavel hoort. De tekstfragmenten – *Gereedschap op je kop* (p. 47), *Bekken vol bestek* (p. 48-49), *Eetzeven en lepellijppen* (p. 50) – lichten de functie van de verschillende soorten bekken toe.

Op dezelfde manier kan je het fragment *Op lange tenen* (p. 54) voorstellen: je laat de afbeeldingen van vogelpoten aan de bijbehorende vogel linken. De tekst geeft meer informatie.

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

– ***Pluisjestest***

Dit is een suggestie bij *Met alle winden meewaaien* (p. 118-119).

Laat de kinderen een pluisje of veertje op tafel leggen. Eén hand zetten ze er als een muurtje achter.

Laat hen blazen in de richting van het pluisje. Wat gebeurt er?

De verklarende tekst lees je zelf voor.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1

Nederlands – 3 Lezen – 3.1 – 3.3

En verder

– ***Vogelbeurs***

Voor kinderen is het fijn om wat ze goed hebben voorbereid en met succes hebben voorgesteld aan klasgenoten, nog een keer te kunnen herhalen. Stel daarom voor om een grote vogelbeurs te organiseren. Op die beurs stellen ze aan een groter publiek hun fragment uit *Ik wil vleugels* voor. Zoals het op echte beurzen gaat, krijgt elk groepje een stand toegewezen die ze zo aantrekkelijk mogelijk aankleden. Nodig andere klassen, ouders en andere volwassen belangstellenden uit. Vooraf maken ze uitnodigingen, affiches en plattegronden. Inspireer hen met concrete voorbeelden van uitnodigingen e.d. voor andere beurzen. Overloop bovendien met hen een aantal richtvragen:

- Welke info vind je terug op een affiche, uitnodiging, plattegrond?
- Voor wie zijn die teksten bedoeld?
- Wat wil je met de affiche, uitnodiging, plattegrond bereiken?
- Waarmee ga je rekening houden bij het schrijven?
- Waarmee ga je rekening houden bij de vormgeving (kleur, afbeelding, teksttype...)?

Geef de kinderen verantwoordelijkheden die aansluiten bij hun talenten. Laat ze daar zelf over nadenken en beslissen.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2 – 1.5

Sociale vaardigheden – 2 Gespreksconventies

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.3

BIBLIOGRAFIE

Verborgene vogels / Pittau en Gervais, Lannoo, 2010

LESTIP

5

Mijn opa en ik en het varken Oma

Marjolijn Hof en Judith Ten Bosch (ill.)

Querido, 2011

OVER HET BOEK

Een opa en zijn kleindochter verzinnen de gekste dingen. Vooral opa smijt zich vol mateloos enthousiasme op alle uitdagingen. Als ze spelen dat ze boos zijn, houdt opa dat gerust twee dagen vol. En op een keer bakt hij karrenvrachten pannenkoeken. Letterlijk! Er komt zelfs een varken aan te pas om ze weggewerkt te krijgen. Als beloning mag het varken blijven. Meer nog dan over dieren gaat dit boek over de bijzondere band tussen twee verschillende generaties met een kleindochter die haar grootvader steeds weet te redden of lekker in zijn fantasie meegaat. Dit boek bundelt korte, absurde, fantasievolle verhalen in een fijngevoelige tekst met gevatte dialogen. Ook de krachtige zwart-witillustraties zijn prachtig: ze spelen met perspectief en vatten de essentie van de verhaaltjes in enkele eenvoudige lijnen samen.

AAN DE SLAG

Aanzet

Toon *Mijn opa en ik en het varken Oma* nog niet. Zoek in plaats daarvan in de bibliotheek naar andere prentenboeken waarin grootvaders de hoofdrol spelen (zie: Bibliografie of tik de trefwoorden ‘grootouder’, ‘oma’, ‘opa’, ‘kleinkind’... in op www.boekenzoeker.org). Verdeel de boeken onder de kinderen en laat hen, in kleine groepjes, het aanbod uitpluizen. Prentenboeken hebben minder tekst en laten zich daardoor makkelijker en sneller doorgronden.

Geef 4 onderzoeksopdrachten:

- Maak een ‘portret’ van elke opa. Noteer hoe hij eruit ziet, hoe zijn karakter is, waarvan hij houdt (of net niet van houdt).
- Vertel iets over de sfeer in elk verhaal. Is het een gezellig, triest, grappig, spannend, saai... verhaal?
- Is er een kleinkind naast de opafiguur? Noteer in dat geval een paar voorbeelden van wat de opa en het kleinkind samen doen.
- Vertel over de illustraties. Zijn ze in kleur of zwart-wit? Herken je de gebruikte materialen? Maken de illustraties het verhaal leuker, passen ze goed bij de sfeer of net niet?

Maak per onderzoeksvraag een aparte flap en noteer de bevindingen van de groepjes wanneer iedereen klaar is. Wie wil mag stukjes uit de boeken voorlezen om de antwoorden te illustreren. De prenten of covers worden uiteraard getoond en kort besproken. Laat de vier flappen op een goed zichtbare plaats in de klas uithangen.

Nederlands – 3 *Lezen* – 3,5

Nederlands – 6 *Taalbeschouwing* – 6.1 – 6.5

Muzische vorming – 1 *Beeld* – 1,3

Sociale vaardigheden – 3 *Samenwerking*

Toon het boek nog steeds niet, maar lees wel de titel voor. Laat de kinderen de drie personages uit de titel tekenen. Je kan hen in hetzelfde groepje verder laten werken als bij de vorige opdracht. Veel kinderen voelen remmingen bij tekenopdrachten wanneer ze denken dat het moet 'lijken'. Door hen in groep te laten werken is de kans reëel dat er telkens wel iemand bij is die de tekenopdracht net prettig vindt. De anderen 'coachen' hem of haar bij het tekenen. Er wordt eerst in gewoon tekenpotlood gewerkt, de lijnen worden met zwarte stift overtrokken, net als bij de illustraties in *Mijn opa en ik en het varken Oma*.

Bespreek de resultaten. Waarop hebben ze zich gebaseerd bij het tekenen? Mensen die ze kennen? Ideeën uit de voorgaande opdracht?

Toon nu de cover en bespreek wat ze zien. Klopt het plaatje? Voldoet de coverillustratie aan de verwachtingen? Hoe rijmen ze het varken met de naam 'oma'?

Ga daarna nog even door op de tekeningen in het boek. Kopieer de illustraties. Het zijn er 35 in totaal: voor elk kind één dus, als je dat wenst. Hang er enkele op het bord uit en bespreek ze:

- Wat valt meteen op?
- Zijn er illustraties die anders zijn, die er uit springen? Waarom?
- Wat vind je van de tekeningen: grappig, ongewoon, eng...?
- Maken de tekeningen je nieuwsgierig naar het verhaal?

Deel de kopieën nu uit. Elk kind bedenkt een passende tekst bij de illustratie. Naargelang van de taalvaardigheid van je groep of hun ervaring met schrijven (van poëzie), kan je er twee regels of meteen een klein gedicht bij laten maken.

Hun tekst kan rijker worden als je enkele vragen aan bord schrijft:

- Wat zie je?
- Wat hoor je?
- Wat ruik je?
- Wat voel je?

Span een lange draad langs de muur en hang alle tekeningen en de bijbehorende tekst met een wasknijper aan de draad. Orden de tekeningen met de kinderen. Welke tekeningen horen of passen bij elkaar? Of willen ze misschien liever op tekst sorteren? Overleg! Maak er een min of meer coherent geheel van door de tekeningen en teksten op een bepaalde manier samen te hangen. Zo creëert de klas een eigen verhaal (of deelverhalen).

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3 – 1.6

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Verwerkingsactiviteiten

- Voorlezen

Het boek bestaat uit twaalf korte verhalen. Je kan ze makkelijk los van elkaar voorlezen. De tekst leest door de bondige stijl heel goed voor. Je hoeft ze dus niet allemaal voor te lezen als je daar onvoldoende tijd voor hebt. Al is het natuurlijk zo dat de kinderen zo de kans missen om in de bijzondere sfeer te komen die tussen opa en kleindochter hangt. Bovendien valt er heel wat 'tussen de regels' te ontdekken.

Hieronder vind je suggesties bij enkele van de verhalen.

– *Een tere ziel (p. 17)*

Lees het verhaal voor. Schrijf daarna de zin “*Het woord varken doet haar verdriet*” op (p. 17). Die uitspraak komt van Opa, maar het meisje is het niet met hem eens. Zij ontdekt net dat het varken blij is. Wie gaat akkoord met Opa, wie niet? Verdeel de klasgroep in kinderen die akkoord gaan en kinderen die niet akkoord gaan. Beide helften splits je opnieuw op in kleinere groepjes.

Elk groepje krijgt een kopie van het hoofdstuk.

In de tekst zoekt elk groepje naar argumenten om hun keuze kracht bij te zetten. Daarna maken ze een reclamecampagne die hun overtuiging ondersteunt. Met een groot tekenblad, stiften en kleurpotloden gaan ze aan de slag. Met kleuren dikken ze hun mening aan.

Leg alle reclamecampagnes samen. Zijn er kinderen die van kamp veranderen. Laat hen ook die keuze weer beargumenteren.

Noot: Wie goed leest, merkt dat Opa ongelijk heeft. Alle kinderen zouden dus eigenlijk in het zelfde ‘kamp’ terecht moeten komen. Bovenstaande suggestie tot discussie is zinvol omdat het leert dat het goed is om je niet altijd enkel door je gevoel te laten leiden, maar dat je ook naar reële feiten moet kijken en je mening soms moet bijstellen. Begrijpen de kinderen waarom Opa denkt dat het woord ‘varken’ haar verdriet doet?

Nederlands – 2 Spreken – 2.9 – 2.10

In datzelfde hoofdstuk zegt Opa op pagina 19 iets erg moois over een ‘tere ziel’, namelijk dat het “*een vaak gewassen hemd*” is, wat hij verder verklaart met: “*De stof is zo dun, je hoeft er maar even aan te trekken en dan heb je een scheur.*” Bespreek:

- Begrijp je wat Opa bedoelt?
- Wie heeft zelf al dit gevoel gehad en wil er over vertellen?
- Zouden ook andere dieren een tere ziel hebben?
- Kunnen dieren hun gevoelens uiten?
- Hoe kan je weten hoe dieren zich voelen?
- Hoe zou je die ‘tere ziel’ kunnen tonen als je een dierenportret zou maken?

Geef de kinderen de kans om eigen ideeën te formuleren, wat volgt is alvast een voorstel voor een beeldende suggestie.

Laat de kinderen allemaal op een stevig papier of licht karton, een tekening maken van hun eigen huisdier, of van een dier dat ze leuk vinden. Ze tekenen enkel de contouren. Met een goede schaar of een cuttermes snijden ze hun dier uit. Die vorm leggen ze op een tweede papier, waarop ze het dier opnieuw overtekenen. Ook die vorm snijden ze uit. Geef hen ook allemaal een klein stukje gaas of een andere dunne, transparante stof.

Waar zit volgens hen de ziel van hun dier? In de kop of in de staart? Of elders? Op die plek knippen ze een stuk van de tweelagige dierenfiguur weg. In plaats daarvan – dus tussen laag één en laag twee – brengen ze het stukje transparante stof aan. Die ‘ziel’ laten ze ongekleurd, de rest van de dierenfiguur kleuren ze in met ecoline. Hang de dieren aan een (ijzer) draad of aan een interessante tak die je in de klas gehaald hebt. Geef die een plaats voor het open raam en laat de zielen maar lekker in de wind wapperen!

Alternatief: in plaats van de dunne stof kan je ook een gewoon stukje papier tussen de twee lagen laten aanbrengen dat ze instrijken met (keuken)olie. Dat maakt het papier op een interessante manier semitransparant. Kleef de dieren op stokjes, zet ze in glaasjes met zand gevuld stevig rechtop en plaats er een theelichtje achter. Zo gloeien de zieltjes mooi op.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.5

Nederlands – 5 Strategieën

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4 – 1.6

- *Filosoferen*

➤ *Boos (p. 24)*

In dit hoofdstuk spelen Opa en kleinkind dat ze boos zijn. Opa houdt het wel heel lang vol.

Maar thee en stroopwafels helpen hem weer 'normaal' te worden:

- Wat maakt jou boos?
- Hoe zie je er dan uit?
- Hoe voelt het? Zit het ergens in je lichaam, die boosheid?
- Kan jij je boosheid stoppen? Indien ja, hoe? Indien nee, wat doe je dan?
- Kan je zo boos worden dat je alles kapot wil maken of dat je niet meer weet wat je doet?
- Wie kan bozer worden: een kind of een volwassene?
- Zijn er mensen die nooit boos worden?
- Worden mensen alleen maar boos als er iets misloopt?
- Stel je een wereld zonder boosheid voor: hoe zou die er volgens jou uitzien?
- Kan je boos op jezelf zijn?
- Kan boosheid tot iets goeds leiden?

➤ *Een medaille (p. 41)*

"Met heldendaden verdien je de mooiste medailles", zegt de kleindochter tegen Opa.

- Ben je al ooit een held geweest?
- Zou je later een held willen worden?
- Zou je graag dingen willen doen die niemand anders durft?
- Kan jij iets wat anderen niet kunnen?
- Kan je leren om held te worden?
- Zijn alle helden ook beroemd?
- Kan je een held zijn zonder dat iemand het ooit gezien heeft?
- Is een held een held wanneer hij alleen is?
- Moet je moedig zijn om heldendaden te verrichten?
- Hebben mensen helden nodig?

Kijk ook op www.kinderboekenweek.nl. Op deze site vind je vast nog meer inspiratie.

De Nederlandse Kinderboekenweek 2011 stond immers in het teken van helden.

Nederlands - 2 Spreken - 2.9 - 2.10

Sociale vaardigheden - 1 Relatiewijzen - 1.2 - 1.6

Sociale vaardigheden - 2 Gespreksconventies

En verder

- *Op zoek naar mooie woorden*

Dit boek puilt uit van de mooie woorden en zinsneden. Wat dacht je bijvoorbeeld van "valappels", "snuifknorren", "zoelen", "pannenkoekenstampot", "zijn brillenglazen vonkten van boosheid", "timmervrouw", "heldendaad", "splinterhout", "dingendag", "hobbelig", "chagrijnig" en "vissenlijstje"? Ga er mee aan de slag.

Wil iemand iets vertellen over de taal in het boek? Is het hen opgevallen dat er zo veel mooie en bijzondere woorden in de verhalen staan? Som er zelf enkele op als voorbeeld. Zo toon je aan in welke richting je denkt voor de opdracht. Hebben de kinderen die voorbeelden ook gehoord tijdens het voorlezen? Weten ze nog waar of in welk verhaal? Misschien kunnen ze er nog wel een heleboel andere opnoemen! Ga samen op onderzoek.

Geef de kinderen in kleine groepen elk een kopie van een hoofdstuk. Vraag hen er de mooie of interessante woorden uit te halen. Laat hen echt vrij in hun keuze. Elk woord wordt op een apart kaartje geschreven en komt in een grote pot. Terwijl ze werken, kijk je regelmatig even na of er ook werkwoorden in de pot zitten. Is dat niet het geval, schrijf dan zelf enkele mooie werkwoorden uit het boek over op het bord (bijv.: *klauteren, zuchten, scheppen, omhoog doen, verdienen, redden, smeren, trappen, glimmen, ruziemaken, aankijken, galopperen*).

Elk kind (of elk duo) neemt nu één of twee kaartjes uit de pot en een werkwoord dat je aan bord schreef. Hiermee gaan ze zelf aan het schrijven. Je kan hen op weg zetten door volgende startzinnen aan te bieden:

- 'Als ik een... was, dan...'
Bijvoorbeeld: *Als ik een timmervrouw was, dan verdiende ik pannenkoekenstampot.*
- 'Ik droomde dat...'
Ik droomde dat het splinterhout galoppeerde tussen de valappels.

Maak een grote wolk en schrijf daar alle 'Ik droomde'-zinnen in. Voor alle 'Als ik...'-zinnen maak je een groot varken. Geef de wolk en het varken een mooi plaatsje in de klas.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.3

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.5

- **Tot slot**

Keer terug naar het beeldverhaal dat de klas zelf samenstelde met de illustraties van het boek tijdens de aanzetopdracht. Wat merken de kinderen op, nu ze de verhalen gehoord hebben? Klopt hun versie met het boek? Hoe komt dat?

BIBLIOGRAFIE

Leesboeken

Van boeken ga je denken / Richard Anthone en Silvie Moors, Acco, 2002

Prentenboeken over grootvaders

Bompa / Brigitte Minne en Tom Schoonoghe (ill.), De Eenhoorn, 2004

Dansen op het ijs / Daniela Bunge en Christine Kliphuis (vert.), De Vier Windstreken, 2006

Die ouwe opa kan nog wel wat / Jeanne Willis, Tony Ross (ill.) en Ineke Ris (vert.),

De Vries- Brouwers, 2008

Met opa naar zee en *Met opa op de fiets* / Stefan Boonen en Marja Meijer (ill.), Clavis, 2010

Kleinvader / Edward van de Vendel en Ingrid Godon (ill.), Querido, 2007

Kwijt Weg Foetsie / Lisa Boersen en Jort vander Jagt (ill.), Gottmer, 2011

Mijn opa is een kampioen / Carl Norac, Ingrid Godon (ill.) en Nannie Kuiper (vert.), Leopold, 2007

Opa en het geluk / Jutta Bauer en Jacques Dohmen (vert.), Querido, 2001

Sjaantje doet alsof / Sjoerd Kuyper en Daan Remmerts de Vries (ill.), Nieuw Amsterdam, 2007

Vogeltjelijf / Kristien Aertssen, De Eenhoorn, 2007

Waar is de draak? / Jason Hook, Richard Hook (ill.) en Marce Noordenbos (vert.), De Fontein, 2008

Website met filosofeertips

<http://www.wijsneus.org>

LESTIP

6

Witte Wolf

Kristien Dieltiens en Yolanda Eveleens (ill.)

Zwijssen, 2009

OVER HET BOEK

In de buurt van Sanders huis dwaalt een gevaarlijke wolf rond. De jagers krijgen hem niet te pakken. Maar Sander en zijn familie moeten met de slee naar de stad. Onderweg ziet Sander als eerste de wolvensporen. Wanneer ze aankomen in de stad, blijkt Sanders kleine broertje vermist... Wat is er onderweg met hem gebeurd?

Dit boek is een perfecte kennismaking met de Zoeklichtreeks. Die is er speciaal voor dyslectische kinderen, maar *Witte Wolf* is naast eenvoudig ook voldoende spannend om erg veel kinderen te boeien. Voor wie graag en goed leest, een snel tussendoortje; voor wie minder graag leest een verhaal op maat dat technisch doordacht is opgebouwd. Een mooi boek om de kloof tussen veellezers en niet-lezers, goede en minder goede lezers te verkleinen.

OVER DE REEKS

Dit boek uit de reeks Zoeklicht dyslexie is speciaal geschreven voor kinderen die dyslectisch zijn. Het lezen wordt makkelijker en aantrekkelijker gemaakt door:

- het speciaal voor dyslectici ontwikkelde lettertype, read regular;
- het eenvoudige taalgebruik;
- een kijkplaat met daarop de belangrijkste personages;
- uitvouwplaten die tijdens het lezen kunnen worden geraadpleegd;
- een luister-cd met het eerste hoofdstuk;
- korte, toegankelijk geschreven hoofdstukken;
- een overzichtelijke indeling en gebruik van licht getint papier;
- kleurenillustraties die het verhaal ondersteunen.

AAN DE SLAG

Aanzet

Ontleen in de bibliotheek zoveel mogelijk andere delen uit de Zoeklichtreeks. Kopieer de achterkant. Titel en auteur knip je los van de inhoud en bewaar je afzonderlijk. Kopieer de binnenvoorflap van *Witte Wolf* en vertel de kinderen dat deze illustratie een sfeerbeeld geeft van een verhaal. In groepjes van vier onderzoeken ze waarover het verhaal zou kunnen gaan.

Om hen te helpen staan er drie woorden op het bord: 'wie', 'waar' en 'wat'. Wie meedoet en waar het verhaal zich afspeelt, zijn af te leiden uit de tekening. Wat er gebeurt, mogen ze zelf fantaseren. Wanneer de verschillende groepjes de antwoorden op de vragen voorstellen, hou je goed in de gaten of ze alle details meehebben. De wolf vormt immers één van de belangrijkste figuren in dit verhaal, maar staat slechts klein en zonder bijbehorende woordkaart afgebeeld. Noteer de namen van de verschillende personages naast het woord, maar ga er voorlopig niet verder op in.

Nadat elk groepje kort heeft verteld waarover het verhaal zou kunnen gaan, verdeel je de kopieën met een zestal korte inhouden van Zoeklichtboeken. Eén daarvan is de korte inhoud van *Witte Wolf*. Elk groepje zoekt tussen de fragmenten de tekst die het best bij de eerder bekeken illustratie aansluit. Klassikaal worden de oplossingen aan elkaar voorgesteld.

Vergelijk nu samen wat de groepjes eerder fantaseerden met de ‘echte’ korte inhoud van het verhaal. Schenk ook aandacht aan de rol van de witte wolf die klein op de tekening staat. Had elke groep de wolf opgemerkt? Speelde hij in de fantasie van sommige groepjes een rol?

Verdeel als afsluiter de verschillende eerder losgeknipte titels. De groepjes verbinden die met de verschillende korte inhouden.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2 – 1.5

Sociale vaardigheden – 2 Gespreksconventies

Nederlands – 2 Spreken – 2.3

Nederlands – 3 Lezen – 3.3 – 3.5

Nu de inhoud van *Witte Wolf* is verkend, maak je kinderen ook vertrouwd met de wijze waarop dit boek en de andere boeken uit dezelfde Zoeklichtreeks zijn gemaakt. Je verkent klassikaal de omslag van het boek en de gegevens op de binnenflap. Op pagina 47 vind je een duidelijke toelichting bij hoe de boeken in de reeks zijn opgebouwd. Je kan de toelichting ook laten beluisteren op cd. Onderaan pagina 47 staat ook te lezen dat dyslexie en intelligentie niets met elkaar te maken hebben. Voor dyslectische kinderen is dat fijn om te weten. In een open klassfeer kan je ruimte voorzien om het begrip dyslexie te bespreken. Weten dat Roald Dahl, één van de grootste schrijvers voor kinderen uit de voorbije geschiedenis, kampte met dyslexie, vormt voor wie daar zelf ook last van heeft een geruststelling. Vooral in een Jeugdboekenweek waarin lezen centraal staat.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.4 – 3.5 – 3.7

Verwerkingsactiviteiten

– Voorlezen

Om het verhaal zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen, lees je het zelf voor. De tekst is eenvoudig, en vraagt weinig verduidelijking en communicatie over en weer. Via oogcontact bewaak je de betrokkenheid van de luisteraars. Maak gebruik van de illustraties om de kinderen de kans te geven zich in te leven. Voorzie voldoende tijd zodat je zelf de spanning tot en met hoofdstuk 10 kan opbouwen. Hoofdstuk 11 lezen de kinderen zelfstandig. Dat kan eventueel thuis gebeuren als je voldoende kopieën maakt.

Kent iedereen de afloop van het verhaal? Hou dan een klasgesprek met volgende aandachtspunten:

- Had je verwacht dat het verhaal zo zou aflopen?
- Vind je het geloofwaardig?
- Hoe zou je deze tekstsoort noemen, fictie of non-fictie?
- Wat vond je mooi aan dit verhaal?
- Wat vond je minder mooi aan dit verhaal?

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 – 5.2

Sociale vaardigheden – 2 Gespreksconventies

Nederlands – 2 Spreken – 2.9 – 2.10

– *Legenden en volksverhalen*

Als je stil staat bij de goede, maar ook ongeloofwaardige afloop van dit verhaal, kan je verwijzen naar de definitie van een legende (Bron: Wikipedia)

“Een legende (afgeleid van het Latijn ‘legenda’, een gerundivum met de betekenis ‘wat gelezen moet worden’) is oorspronkelijk een alternatieve levensbeschrijving van een heilige met toegevoegde fictieve elementen, waarin aan de betreffende persoon allerlei wonderen toegedicht worden (een hagiografie kan ook een louter biografische beschrijving van een heiligenleven zijn).

In de kloosters werd bij de Metten en bij de maaltijden voorgelezen uit boeken met levensbeschrijvingen van heiligen. Die teksten werden in het middeleeuwse Latijn aangeduid met ‘legenda’. Van het woord ‘legere’ is via ‘lectus’ (‘gelezen’) en ‘lectio’ (‘lezing’) het Nederlandse woord ‘les’ afgeleid. De betekenis van het woord ‘legende’ is later uitgebreid naar allerlei soorten verhalen die als waar gebeurd doorverteld worden, hoewel ze niet historisch of wetenschappelijk te bewijzen zijn (de ‘urban legends’), bijvoorbeeld het bestaan van het Monster van Loch Ness en de Yeti. Een legende in deze zin heeft zeer veel weg van een sage, maar wordt hiervan onderscheiden doordat er in de regel geen kern van waarheid inzit.”

Lees deze definitie voor jezelf en verwoord ze eenvoudig voor je doelgroep. Vraag de kinderen welke elementen in het verhaal van Witte Wolf wijzen op een legende. Houd zelf in je achterhoofd:

- het verhaal wordt doorverteld;
- het verhaal zou echt kunnen gebeuren, maar bevat ongeloofwaardige elementen.

Vraag de kinderen welke elementen in het verhaal van Witte Wolf wijzen op een legende:

- de wolf beschermde Sanders broertje, ook al werd er op haar gejaagd.
Je zou de wolf daarom kunnen vergelijken met een heilige.
- op de plek waar de wolf met kerstmis begraven werd, groeit nu elk jaar wolfsmelk

Verwijs ook naar de ontstaanslegende van Rome waarin Romulus en Remus worden gezoogd door de wolvin, de Lupa Capitolina. Vraag om thuis op zoek te gaan naar legenden waarin wolven voorkomen. Zo wordt ook het thuisfront bij de Jeugdboekenweek betrokken.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.4

In het verhaal staat dat de dorpsbewoners al meer dan honderd jaar het verhaal van een Witte Wolf vertellen. De Witte Wolf gaat in de stad op zoek naar stoute kinderen. Ook al weten de kinderen uit het verhaal dat het verteld wordt om hen zoet te houden en wellicht niet op waarheid berust, toch boezemt het angst in. Vraag de kinderen uit je klas om bij volwassenen op zoek te gaan naar gelijkaardige, ongeloofwaardige verhalen die doorheen de jaren werden verteld. Misschien zijn er volwassenen die hun verhaal willen opschrijven of komen vertellen.

Het kan ook interessant zijn om de auteur van het boek aan het woord te horen en te vernemen waardoor zij zich heeft laten inspireren bij het schrijven. Neem een kijkje op www.auteurslezingen.be: je vindt er de nodige informatie om met behulp van een financiële tegemoetkoming van Stichting Lezen een auteur uit te nodigen. Het is helaas te laat om nog deze Jeugdboekenweek van die tegemoetkoming gebruik te maken, maar je kan op de site alvast een bezoek voor de toekomst plannen.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

– *Wolfsmelk*

Nadat met Kerstmis de wolf onder de boom in de tuin begraven werd, bloeide er in de lente een voor de bewoners onbekende plant. In het hart van de grote groene bloemen bevond zich een klein geel bloemetje. Die plant noemde men ‘wolfsmelk’. Laat de kinderen op zoek gaan naar hoe de plant er in werkelijkheid uitziet. Op internet zijn verschillende soorten wolfsmelk te vinden. De beschrijving in het boek kan ze helpen om die soort te selecteren die in *Witte Wolf* voorkomt. Verrassend is dat de kerstster die wij als decoratieve plant tijdens de kerstperiode kennen ook tot de familie van de wolfsmelk behoort.

ICT – 6

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

– *Witte Wolf bis*

Laat kinderen het verhaal herbeleven. Met een aantal vragen laat je hen opnieuw stilstaan bij het verhaal en de personages:

- Zag je wat er tijdens het verhaal gebeurde voor je ogen afspelen?
- Door wie werd het verhaal verteld?
- Welke figuren kwamen er in voor?
- Over welke figuur werd het meest gezegd, wat kwam je allemaal te weten?
- Over welke figuur werd er weinig gezegd?
- Mocht het verhaal verfilmd worden, welke rol zou jij dan willen spelen?

Meer vragen die uitnodigen tot verdieping vind je in *Vertel eens* van Aidan Chambers (zie: Bibliografie).

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.6

Nederlands – 2 Spreken – 2.9

– *In de huid van...*

In een rollenspel spelen de kinderen na hoe de verschillende personages het verhaal beleefden. Bouw de oefening klassikaal op. De kinderen zitten per twee. Het ene kind leeft zich in in de rol van het personage, het andere kind speelt een neutrale luisteraar. Laat hen geregeld wisselen. De duo's voeren de opdrachten gelijktijdig uit.

- Je bent het zusje van Samira en je vertelt je vriendinnetje wat er tijdens de vakantie is gebeurd.
- Je bent één van de jagers en je vertelt over de jacht op de wolf.
- Je bent Sanders moeder en je vertelt een buurvrouw over wat er gebeurde.

Je kan ook zelf de gevoelens van de personages aangeven. Moeder vertelt hoe bang ze is geweest en Sander verwoordt hoe hij zich voelde toen de wolf werd dood geschoten. Je kan de kinderen ook vragen om te overdrijven: de jager kan het verhaal bijvoorbeeld aandikken zodat hij er zelf heldhafter uitkomt.

In een kort toonmoment stellen de duo's die dat willen hun spel voor. Maak hiervan gebruik om de verschillende stemmingen te bespreken.

Deze voorbeelden kunnen de basis vormen om de beleving van één van de personages dieper uit te werken. Zo kan je bijvoorbeeld een reporter van de krant Sander laten interviewen.

Denk samen zo breed mogelijk na over de vragen die de reporter kan stellen. Het resultaat van dat interview kunnen ze naspelen, maar ze kunnen net zo goed een krantenartikel schrijven.

Wie nog verder wil gaan kan een reportage laten maken waarin een reporter verslag uitbrengt van het ongelooflijke verhaal en tussendoor de verschillende personages aan het woord laat

die elk hun versie van het verhaal geven. Wanneer de kinderen de reportage filmen kan je het beeldmateriaal nadien samen bekijken en bespreken.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3 – 3.5

Muzische vorming – 5 Media – 5.3

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.4

En verder

– *Wolven*

In het verhaal worden de kleine welpjes niet gedood, maar van hun moeder weg genomen. Eerst verblijven ze een tijd in een asiel, later verhuizen ze naar de dierentuin. De moeder wordt uiteindelijk wel gedood. Omdat ze door de overvloedige sneeuw maar moeilijk voedsel kan vinden voor haar vier welpen, kan ze gevaarlijk reageren op mensen. Wat in *Witte Wolf* hierover geschreven wordt, is misschien wel juist, maar ook eenzijdig.

Nodig de kinderen daarom uit om zoveel mogelijk informatie rond wolven te verzamelen. Op [nl.wikipedia.org/wiki/Wolf_\(dier\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Wolf_(dier)) wordt een helder beeld geschetst van wolven en hun levenswijze. Daarin is ook terug te vinden hoe de wolf onterecht aan zijn reputatie is gekomen. Neem de informatie samen door zodat de kinderen het verkeerde beeld van ‘de gevreesde wolf’ binnen het juiste kader kunnen plaatsen.

Onlangs werden ook in ons land opnieuw wolven gesignaleerd. Volg samen wat daarover in de actualiteit verschijnt.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.6

– *Meer Zoeklicht-boeken*

Wie over een groot aantal boeken uit de Zoeklichtreeks beschikt, kan onder de vorm van hoekenwerk of contractwerk gebruik maken van de luister-cd. Daarop worden de verschillende boeken voorgesteld. Na een overzicht van de verschillende personages leest de auteur het eerste hoofdstuk voor. In de luisterhoek leg je de kopie van de binnenvoorflap van de boeken die worden voorgelezen. De luisteraar verbindt elk afbeelding met een voorgelezen fragment. Door hen geregeld in contact te brengen met boeken die speciaal voor hen werden geschreven, wordt de nieuwsgierigheid en motivatie van ‘moeilijke lezers’ gewekt.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

BIBLIOGRAFIE

Boeken

Beestenbaby's: het grote kijkboek / Béatrice Fontanel en Karel Verleyen (vert.), Biblion, 2004

Kijk, wat een dierenrijk! / Stéphanie Ledu en Gemma van Leeuwen (vert.), Clavis, 2005

Menseneters: koninklijke tigers en heilige haaien / Jet Bakels en Anne-Marie Boer, Leopold, 2005

Roofdieren / Anita Ganeri, Leonello Calvetti (ill.) en Wybrand Scheffer (vert.), Gottmer, 2011

Vertel eens, kinderen lezen en praten / Aidan Chambers en Joke Linders (vert.), Biblion, 2002

Wolven / Christian Harvard en Wim Sanders (vert.), Biblion, 2007

Wolven / Richard en Louise Spilsbury en Piet de Bakker (vert.), Ars Scribendi, 2009

Website

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Wolf_\(dier\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Wolf_(dier))

EDUCATIEF AANBOD WWF

WWF geeft tijdens de Jeugdboekenweek niet alleen leuke dierenweetjes bij sommige boeken, maar heeft ook een eigen educatief aanbod dat je helpt om met je klas de geheimen van de ecologische voetafdruk, de klimaatverandering en de biodiversiteit te ontrafelen. WWF vindt het immers belangrijk om mensen al op jonge leeftijd de nodige kennis en attitudes bij te brengen zodat ze zelf kunnen kiezen voor een duurzame levensstijl. WWF biedt een hele waaier aan educatieve tools voor het basis- en secundair onderwijs.

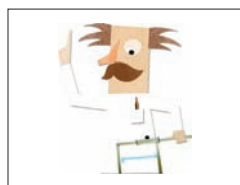
Al deze materialen zijn gratis te bestellen op www.wwf.be/school.

De wonderlijke avonturen van een kleine bij / 6 - 9 jaar / Thema: biodiversiteit

Beleef met je leerlingen de meeslepende avonturen van een klein honingbijtje dat tijgers, zeeschildpadden en bonobo's ontmoet tijdens een zoektocht naar haar verdwenen zussen. Deze prachtige kamishibai (Japans verteltheater) maakt de bedreigingen voor onze biodiversiteit begrijpbaar voor jonge kinderen.

Voetzoekers junior / 10 - 14 jaar / Thema: ecologische voetafdruk

Met deze dynamische kit ontdekken de leerlingen spelenderwijs de geheimen van de ecologische voetafdruk en berekenen ze de voetafdruk van de klas. Via actiekaarten worden haalbare acties voorgesteld om de klasvoetafdruk te verkleinen.

In de weer voor het klimaat / 10 - 14 jaar / Thema: klimaatverandering

Een uitgebreide lesmap die leerkrachten en leerlingen wil begeleiden om op school iets aan de klimaatverandering te doen. Deze ringmap bevat 20 'lessen' over klimaat en biodiversiteit.

Dvd 'SOS klimaat' / 10 - 14 jaar / Thema: klimaatverandering

Deze dvd met 5 thematische clips over de impact van de klimaatverandering, 4 interviews met klimaatgetuigen en 35 clips van dieren die hun verhaal 'vertellen' vormt de ideale, visuele ondersteuning tijdens lessen over het klimaat.

Golofon

Jeugdboekenweek 2012

Dieren

Lestips

Redactie: Ingrid Antheunis, Hedwige Buys, Sofie Daniëls, Miek Driesen,

Katrien Goeman, Stijn De Paepe, Nathalie Serraris en Marit Trioen

Coördinatie en eindredactie: Stichting Lezen

Illustraties: Carll Cneut

Grafisch ontwerp: Kris Demey

ISBN 9789077178539

D/2011/9654/4

De lestips ‘Makkelijk lezen’ werden geschreven door **Hedwige Buys** en **Ingrid Antheunis**.

Hedwige Buys werkt als zorgcoördinator en boekenjuf in een lagere school, waar ze zoveel mogelijk het lezen wil stimuleren. Daarnaast werkt ze mee aan cursussen voor ouders en leerkrachten. Op die manier ziet ze wat er leeft in scholen die buiten haar dagelijkse werkdomein vallen en kan ze de theorie meteen aan de praktijk koppelen. Verder bespreekt ze kinderboeken in *Klapper-Pluizer*.

Ingrid Antheunis werkt op de Pedagogische Begeleidingsdienst van de stad Gent voor WOCC, Werken aan Onderwijs, Cultuur en Kunst. Die cel slaat een brug tussen het onderwijs en de culturele wereld. In die functie is ze vooral bezig met muzische en buurtgerichte projecten, kinderliteratuur en filosoferen met kinderen. Dat gebeurt voornamelijk via nascholingen en via begeleiding op klas- of schoolniveau.

Jeugdboekenweek 2012 loopt van 10 tot 25 maart. De Jeugdboekenweek is een project van Stichting Lezen. Stichting Lezen wordt gesubsidieerd door de Vlaamse overheid om te werken aan een betere leescultuur in Vlaanderen en staat onder de Hoge Bescherming van H.K.H. Prinses Mathilde.

www.stichtinglezen.be

www.jeugdboekenweek.be

V.u.: Majo de Saedeleer, Frankrijklei 130/4, 2000 Antwerpen

